

Śmiesznie i strasznie

.....
imię i nazwisko.....
data.....
klasa

1 Zapoznaj się z definicją groteski, a następnie wykonaj polecenia.

groteska

1. rodzaj dekoracyjnego ornamentu opartego na motywach stylizowanych wici roślinnych, przeplatających się z fantastycznie przedstawionymi figurami ludzkimi i zwierzęcymi; odkryty dzięki XV-wiecznym wykopaliskom w dekoracji ściennej antycznych budowli rzymskich (z I w. n.e.), rozpowszechnił się sztuce w odrodzenia (np. groteski Rafaela w Loggiach Watykańskich);

2. kategoria estetyczna realizująca się w utworach plastycznych, muzycznych, filmowych, teatralnych i literackich, które wyróżniają się szeregiem współdziałających właściwości:

1) fantastyką, upodobaniem do form osobliwych, ekscentrycznych, przerażających, monstrualnych, wyolbrzymionych i zdeformowanych (stąd związek groteski z brzydotą i karykaturą);

2) absurdalnością wynikłą z braku jednolitego systemu zasad rządzących światem przedstawionym i z równoczesnego wprowadzenia rozmaitych, często sprzecznych porządków motywacyjnych, np. baśniowego i naturalistycznego, mitologicznego i satyrycznego, psychologicznego i religijnego itd., w rezultacie czego świat groteskowy nie poddaje się logicznej interpretacji;

3) niejednorodnością nastroju, przemieszaniem pierwiastków komizmu i tragizmu, błazenady z motywami rozpacz i przerażenia, demoniczności z trywialnością, satyryczności z bezinteresownym estetyzmem;

4) prowokacyjnym nastawieniem wobec utrwalonej w świadomości społecznej zdroworozsądkowej wizji świata, lekceważeniem obowiązującego *decorum*, i parodystycznym stosunkiem do panujących konwencji literackich i artystycznych (stąd związek groteski z parodią, trawestacją i burleską);

5) w grotesce literackiej: niejednorodnością stylową, ostentacyjnie demonstrowaną inwencją słowną, łączeniem skłóconych wzorców stylowych, mieszaniem mowy wykwintnej z wulgarną, kontrastowaniem sposobu wysłowienia z sytuacją wypowiedzi itp.

W literaturze groteska jest zjawiskiem występującym w różnych formach gatunkowych i rodzajowych, stosunkowo najczęściej w epice i dramacie. Ocena estetycznej wartości groteski podlegała w ciągu wieków wielu fluktuacjom, a przy tym samo zjawisko groteski było (i jest do dzisiaj) rozmaicie definiowane. Odrodzenie doceniało i ceniło groteskę przede wszystkim w obrębie sztuk plastycznych; oświecenie i klasycyzm – poza sztuką dekoracyjną i zamierzoną karykaturą – utożsamiały groteskę z trywialnością, ekstrawagancją i złym smakiem. Rangę jej podniosła niepomierne myśl estetyczna Sturm und Drang i romantyzmu, widząc w grotesce przejaw kreatywnej swobody artysty i imaginacyjnego opanowania rzeczywistości. Wiek XX stał się okresem bujnego rozwoju rozmaitych form groteski uznanej za doniosły artystycznie wyraz postaw filozoficznych i ideowych oraz przejmujące świadectwo lęków współczesnej kultury.

Przykłady twórczości groteskowej w literaturze: *Gargantua i Pantagruel* F. Rabelais'go, *commedia dell'arte*, utwory E.A. Poego, E.T.A. Hoffmanna, N. Gogola, M. Sałtykowa-Szczedrina, F. Kafki, I. Erenburga (*Burzliwe życie Lejzorka Rojtszwańca*), B. Brechta, G. Meyrinka, F. Dürrenmatta, W. Majakowskiego (*Łaźnia*), E. Ionesco. W literaturze polskiej groteskę uprawiali m.in. R. Jaworski, S.I. Witkiewicz, W. Gombrowicz, K.I. Gałczyński, T. Różewicz, S. Mrozek.

Słownik terminów literackich, pod red. Janusza Sławińskiego, Wrocław 2008, s. 188.

- b) Wpisz do tabeli te elementy z definicji groteski, które pasują do charakterystyki *Ferdydurke*.
Wymień przykłady konkretnych rozwiązań fabularnych i stylistycznych z utworu.

Cecha groteski	Przykład z <i>Ferdydurke</i>
.....
.....
.....
.....

- 2 Podaj, do jakich gatunków nawiązuje Gombrowicz w przywołanych cytatach.

...gdy nagle w ustach zrobiło mi się gorzko, w gardle zaschło – spostrzegłem, że nie jestem sam. Był ktoś oprócz mnie w kącie, koło pieca, gdzie światło jeszcze nie dotarło – drugi człowiek był w pokoju. Jednakże drzwi były zamknięte na klucz. Zatem nie człowiek, tylko zjawa. Zjawa? Diabeł? Strach? Nieboszczyk? Naraz poczułem, że nie nieboszczyk, ale żywy człowiek, i momentalnie zjeżyłem się cały – poczułem człowieka jak pies psa. I znowu w ustach susza, bicie serca, zatamowanie oddechu – to ja sam stałem pod piecem. Tym razem nie był to sen – naprawdę pod piecem stał sobowtór.

A.

– Do mnie, chłopięta, do mnie! – krzyknął Pylaszczkiewicz. – Brońcie mnie, ja jestem nieświadomiony, jestem wasze chłopię, brońcie mnie! – krzyczał przejmująco. I na to wezwanie wielu poczuło w sobie chłopię przeciw chłopakowi. Otoczywszy Syfona zwartym kołem, stawili czoło poplecznikom Miętusa. Sypnęły się razy, a Syfon wskoczył na kamień i krzyczał, podniecając opór – lecz miętusowcy poczęli brać górę, zastęp Syfona cofał się i lamał. Już się zdawało, że chłopię przepadło. Nagle Syfon, wobec świtającej kłęski, zaintonował ostatkiem sił na nutę Marsza Sokołów.

B.

Wieśniak z Paryża pod koniec osiemnastego stulecia miał dziecko, to dziecko miało znowu dziecko, a to dziecko znowu miało dziecko i znowu było dziecko; a ostatnie dziecko jako champion świata grało mecz tenisowy na korcie reprezentacyjnym paryskiego Racing Klubu, w atmosferze wielkiego napięcia i przy nieustannych, żywiołowych grzmotach oklasków.

C.

Więc wycisnąłem całus na jej policzkach i wyznałem jej gorące uczucie, jałem przeproszać, że porwałem, i tłumaczyłem, że rodzina jej nigdy nie byłaby zgodziła się na związek ze mną, ponieważ nie byłem dość zamożnie sytuowany, że od pierwszej chwili zapalałem do niej uczuciem i zrozumiałem, że i ona pała do mnie tym samym.

– Nie było innej rady, tylko porwać cię, Zosiu – mówiłem – uciec razem.

D.

3 Odpowiedz, w jaki sposób pisarz uzyskał efekt satyryczny w wymienionych epizodach.

Epizod	Uzyskanie efektu satyrycznego	Przykład
szkoła
dom Młodziaków
dworek szlachecki

4 Wyjaśnij, na czym polega odstępstwo przytoczonych sformułowań od normy językowej i jakie funkcje pełnią te anomalie. Dopisz własne przykłady tego typu sformułowań.

Przykład	Odstępstwo od normy językowej	Funkcja
<i>starością i staroświeckością chciał zakochać mnie w młodości i w nowoczesności</i>
<i>bezwzględny belfer tak mnie nagle zbelfrzył absolutnym belfrem swoim</i>

<p>jak belfrem pobudzał ją do pensjonarki, ona zaś jego pensjonarką do belfra podniecała</p>	<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>	<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>
<p>Czy znana wam jest ta sensacja, gdy malejcie w kims?</p>	<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>	<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>
<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>	<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>	<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>
<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>	<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>	<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>
<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>	<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>	<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>
<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>	<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>	<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>
<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>	<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>	<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>

5 Napisz, na czym polega groteskowość *Ferdydurke*.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....